

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства
та природокористування

Навчально-науковий інститут будівництва,
архітектури та дизайну
Кафедра філософії та культурології

07-05-265M

Методичні вказівки
до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни **«Філософія»**
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
якості ННІЕМ
протокол № 4 від 10.12.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Коберська Т. А. Рівне : НУВГП, 2025. 29 с.

Укладач: Коберська Тетяна Ананіївна, кандидат філософських наук, завідувач кафедри філософії та культурології.

Відповідальний за випуск: Шадюк Тамара Адамівна, доцент, кандидат філософських наук, завідувач кафедри філософії та культурології.

Керівник (гарант) ОП: Шпак Світлана Григорівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Голова науково-методичної ради з якості ННІЕМ:
Ковшун Н. Е., доктор економічних наук, професор.

Зміст

Вступ.....	3
1. Методичні рекомендації щодо підготовки до практичних занять.....	5
2. Зміст програми навчальної дисципліни.....	5
3. Плани практичних занять.....	6
4. Завдання для самостійної роботи.....	22
5. Методи оцінювання знань.....	23
6. Методичне забезпечення.....	25
7. Рекомендована література.....	25
8. Інформаційні ресурси.....	29

© Т. А. Коберська, 2025
© НУВГП, 2025

ВСТУП

Філософія – це дослідницька сфера, форма духовно-практичної діяльності і водночас спосіб життя. У цьому курсі кожен знайде власну нішу інтелектуального запитування, зуміє досягнути загальні та фундаментальні принципи мислення й реальності, універсальні й індивідуальні цінності, розгляне в контексті своєї професійної діяльності прикладні проблеми та зрозуміє, чому кожна людина по своїй природі є філософом.

Метою вивчення дисципліни «Філософія» є розширення світоглядних горизонтів, оволодіння знаннями щодо сутнісної та ціннісної структури світу, дослідження граничних засад людської життєдіяльності, а також практикування у мудрості, тобто філософування, рефлексія. **Завданнями курсу є:**

- сформулювати уявлення про філософію як живу, динамічну систему ідей, що розвивається у взаємодії з наукою, культурою, технологіями;
- ознайомити з основними категоріями, напрямками та проблемами класичної й сучасної філософії; показати зв'язок філософських ідей із сучасними науковими, етичними та соціокультурними процесами;
- розвинути навички критичного мислення, логічного аналізу, аргументації та рефлексії; навчити розпізнавати ціннісні, етичні та ідеологічні виміри у професійних рішеннях;
- сформулювати здатність до інтердисциплінарного осмислення проблем, що поєднують науку, технології, культуру й суспільство; розвивати культуру діалогу, публічної аргументації та дискусії; формувати навички ефективної комунікації в академічному й професійному середовищі;
- виховувати толерантність до різних світоглядних позицій; виховувати почуття відповідальності, людської гідності та солідарності; розвивати етичне мислення і здатність застосовувати моральні принципи в умовах сучасних професійних викликів;
- стимулювати усвідомлення філософських засад екологічного, технічного, економічного та соціального вибору; сприяти розвитку самосвідомості, цілісності, рефлексивності;

- допомогти студентам у формуванні професійної ідентичності й життєвої стратегії на основі гуманістичних цінностей; розвивати здатність до самоосвіти, самовдосконалення і мислення про майбутнє.

Оволодіння філософськими концепціями сприяє формуванню компетентностей, необхідних для успішної комунікації, співпраці в процесі вирішення різноманітних професійних та життєвих завдань, творчої самореалізації особистості у контексті її соціальної, громадянської й культурної діяльності.

Студент повинен знати:

- основні філософські проблеми, процес їх становлення та різноманітні підходи до їх вирішення;
- провідні тенденції та концептуальні напрями сучасного філософування;
- систему категорій філософії як інструменту аналізу та осмислення світу;
- історичні особливості виникнення філософії та основні характеристики філософського типу духовності;
- багатогранність методологічних підходів сучасної науки та різноманіття ціннісних орієнтацій у філософському контексті.

Студент повинен уміти:

- застосовувати критичне та рефлексивне мислення для аналізу сучасних проблем, що виникають у соціальній, професійній та індивідуальній сферах життєдіяльності;
- аргументовано пояснювати зміст основних філософських концепцій і систем, вільно оперуючи понятійним апаратом;
- реферувати оригінальні філософські тексти, усвідомлюючи їх ключові положення та місце в контексті філософського знання й актуальних запитів сучасності;
- переконливо і аргументовано відстоювати власну позицію з приводу світоглядних проблем буття;
- креативно підходити до розв'язання проблемних ситуацій та вирішення завдань, виокремлювати стратегічно важливі пріоритети й освоювати нові знання.

1. Методичні рекомендації щодо підготовки практичних занять:

Практичною формою закріплення теоретичних знань дисципліни «Філософія», отриманих на лекціях та під час самостійної роботи з навчальною і науковою літературою є семінарські заняття. Практичні заняття проводяться у формі дискусії навколо попередньо визначеної теми, на підставі індивідуально виконаного завдання, відповідно до поданого плану. Якісною умовою підготовки є оволодіння категоріями, теоретичними основами дисципліни та філософською спадщиною через філософські тексти (першоджерела). Умовою ефективної підготовки студента має бути використання як базової, так і допоміжної літератури, тематичних відео та тренінгів. Поглибленому вивченню окремих питань сприяють пропоновані та самостійно підібрані індивідуальні завдання, в колі означеної проблематики, що мають різний рівень складності, готуючи які, студенти мають можливість виявити та розвинути аналітичні, творчі, комунікативні, організаторські та управлінські професійні здібності й набути нових фахових компетентностей. Особливою творчою практикою є написання філософського есе. Мета – передати власні міркування та переживання з певної життєвої проблематики. Філософське есе – це форма представлена у вигляді невеликого прозового твору, де композиція є довільною й передбачає роздуми про основоположні світоглядні питання, які впливають на сенс людського існування: добро і зло, свобода й відповідальність, мораль, мій життєвий світ, щастя, істина, мистецтво любити, самотність, відчуження, самість тощо, що дає можливість кожному продемонструвати переосмислення філософської класики та власні творчі підходи, креативні ідеї й здатність до глибоких рефлексій. Есе не прагне до вичерпного чи остаточного пояснення предмету, а зосереджується на суб'єктивному сприйнятті. Ваше завдання полягає у створенні тексту на обрану тему, в якому ви зможете продемонструвати власний підхід, інтерпретацію і ставлення до проблематики. Важливо знайти зв'язок між цією філософською темою та вашим особистим

досвідом, переживаннями й роздумами, що зробить текст більш осмисленим і унікальним.

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1. Філософія в структурі наукового знання та духовної культури людства

Тема 1. Філософія: коло проблем та місце в культурі

Основні категорії і поняття: аксіологія, епістемний та софійний типи філософування, гносеологія, етика, естетика, історія філософії, комунікативна філософія, логіка, наука, мудрість, міфологія, онтологія, переконання, праксеологія, релігія, рефлексія, світогляд, світовідчуття, світосприйняття, світорозуміння, філософія, філософія історії, філософія релігії, філософія техніки, філософська ідея, філософська культура, філософська школа.

План

1. Відношення «людина – світ» як фундаментальна філософська проблема.
2. Світогляд: сутність, структура, історичні типи та соціальні функції.
3. Особливості філософського знання. Багатоманітність форм і способів буття філософії.
4. Філософія в системі духовної культури людства: взаємодія з релігією, наукою, мистецтвом і мораллю.
5. Філософія психології як галузь знань.

Питання для обговорення

1. Коли, де, як і чому виникла філософія?
2. Яким чином філософське запитування впливає на внутрішній мотив розвитку людини?
3. Яку роль відіграє філософія в житті суспільства та особистості?
4. Яке місце посідає філософія в системі культури?
5. Як проявляється взаємозв'язок між філософією та наукою, філософією та релігією, філософією та мистецтвом?
6. Як філософське знання сприяє розвитку критичного мислення, творчості та інноваційності?

7. Охарактеризуйте структуру філософії як системи знань. Яке життєве призначення та функції філософії?
8. Чим обумовлюється багатоманітність форм і способів буття філософії?
9. Яке місце та роль філософії в класифікації та розв'язанні сучасних проблем людства?
10. Поясніть актуальність філософського знання для психологів?
11. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Юстейна Гордера «Світ Софії. Роман про історію філософії»; Сергій Кримський «Філософія – авантюра духу чи літургія смислу?»
<https://surl.li/pwmhsu>
Література базова: 3; 5; 6; 7; 8; 9
додаткова: 6; 10; 13; 26; 29

Тема 2. Класична філософія: від античності до Ренесансу

Основні поняття і категорії: космоцентризм, логос, натурфілософія, метафізика, атомізм, світ ідей, стоїцизм, епікурейство, скептицизм, софісти, пітагорійці, елліністичний період, неоплатонізм, теїзм, теоцентризм, патристика, схоластика, теодіцея, номіналізм, реалізм, антропоцентризм, пантеїзм, гуманізм, раціоналізм.

План

1. Антична філософія: її особливості та ідейні здобутки.
2. Філософські вчення Стародавнього Сходу.
3. Загальна характеристика філософії середньовіччя, основні етапи її розвитку.
4. Філософські аспекти ренесансного антропоцентризму.

Питання для обговорення

1. У чому особливість сократівського методу маєтики? Яке значення має сократівське твердження «Пізнай самого себе» для розуміння природи людини?
2. У чому полягає сутність платонівського вчення про ідеї, і як воно пояснює сенс буття?
3. Дайте загальну характеристику філософії Арістотеля.
4. Розкрийте основні положення філософії епікуреїзму, стоїцизму, скептицизму.

5. Які основні філософсько-історичні ідеї властиві духовній культурі Стародавнього Сходу? Якою є «досконаломудра» людина у давньокитайській філософії?
5. Як змінилися уявлення про місце і роль людини у світі від античного космоцентризму до середньовічного теоцентризму?
6. Чим була зумовлена суперечка між номіналістами та реалістами в добу Середніх віків?
7. Охарактеризуйте особливості «східного» та «західного» типів філософування.
8. Окресліть зміст основних змін, що відбулись у засадах світобачення в епоху європейського Відродження.
9. Виявіть і розгляньте філософсько-історичний зміст утопічних концепцій (Томас Мор, Томмазо Кампанелла).
10. Означте ідеї централізованої держави у праці Н. Макіавеллі «Державець». <https://surl.li/sylieq> Що таке «макіавелізм» у сучасному філософському дискурсі? До яких подій і явищ, діячів сучасності ви могли би адресувати думки італійського мислителя?

Література базова: 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10

додаткова: 1; 9; 10; 15; 35

Тема 3. Людина і суспільство у новосвітопейській філософії

Основні поняття і категорії: субстанція, дуалізм, деїзм, атеїзм, механістичний матеріалізм, агностицизм, діалектика, матеріалістична діалектика, категоричний імператив, абсолютна ідея, антропологічний матеріалізм. метафізика, емпіризм, раціоналізм, сенсуалізм, пантеїзм, метод, індукція, дедукція, монада.

План

1. Основні напрями у філософії Нового часу: емпіризм Ф.Бекона, сенсуалізм Дж. Локка та раціоналізм Р.Декарта.
2. Проблема субстанції у філософії Нового часу.
3. Особливості філософської проблематики доби Просвітництва.
4. Німецька класична філософія як втілення класичного типу філософування та її вплив на розвиток філософської думки XIX-XX ст.

5. Марксизм як економічне, політичне, філософське вчення та його трактування проблеми відчуження.

Питання для обговорення

1. Які загальнонаукові проблеми були в центрі уваги філософії Нового часу?
2. Означте проблему методу пізнання у філософських поглядах Ф. Бекона та Р. Декарта.
3. Розкрийте сутність субстанції за Р. Декартом, Б. Спінозою, Г. Лейбніцем.
4. Охарактеризуйте трансцендентальну філософію І. Канта, її ключові проблеми. Розкрийте сутність коперніканського перевороту Канта у філософії.
5. Проаналізуйте філософську систему та метод Г. Гегеля.
6. Чому Фейєрбах називає свою філософію антропологізмом?
7. Проаналізуйте специфіку німецької класичної філософії та її вплив на розвиток філософської думки XIX-XX ст.
8. Які основні особливості філософської проблематики доби Просвітництва, і як вони відображають зміну в підходах до пізнання, моралі та суспільного устрою?
9. Яким чином філософія історії, як складова новоєвропейської філософії, відображає зміну уявлень про розвиток людства, його мету та природу історичного процесу?
10. Розкрийте основну проблематику та вихідні принципи філософії марксизму.
11. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Еріха Фромма «Мистецтво любові» <https://surl.li/ygfwqm> (чим різниться материнська й батьківська любов, егоїзм і любов до себе та якою є любов до Бога?).

Література базова: 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10

Додаткова: 5; 10; 11; 15; 19

Тема 4. Плюралізм філософських поглядів сучасності

Основні поняття і категорії: сцієнтизм, антисцієнтизм, позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм, верифікація, фальсифікація, структуралізм, ірраціоналізм, волонтаризм, психоаналіз, екзистенціалізм, персоналізм, прагматизм,

неотомізм, філософська антропологія, парадигма, філософія життя, тейярдизм, герменевтика, постмодерн, метамодерн.

План

1. Проблема наукового знання і мови в філософії XX ст.: неопозитивізм, постпозитивізм, структуралізм, герменевтика, прагматизм.
2. Нова постановка проблеми «людина-світ» у філософії другої половини XIX – XX ст.: філософія життя, психоаналіз, персоналізм, екзистенціалізм, філософська антропологія.
3. Особливості релігійної філософії XX ст.
4. Філософські ідеї пост- та метамодерну.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте особливості філософської парадигми, що формується в посткласичній філософії.
2. Охарактеризуйте основні напрями філософії позитивізму.
3. Означте особливості герменевтичного методу у філософії.
4. Окресліть можливості структуралізму як методології аналізу мови, текстів та культури.
5. Яким є взаємозв'язок між істинністю та корисністю знання в прагматизмі?
6. У чому полягають основні засади антисциєнтичної філософії, та які аргументи висуваються на користь критики наукового пізнання?
7. Яким чином концепції «філософії життя» та волюнтаризму вплинули на розвиток сучасної філософської думки?
8. Розкрийте ключові поняття феноменології.
9. У чому полягає значення психоаналізу для філософії?
10. Розкрийте сутність екзистенційної філософії, її основні положення та провідних представників.
11. Які концептуальні підходи характерні для релігійної філософії XX століття?
12. Охарактеризуйте філософські ідеї постмодерну та метамодерну.
13. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Жана-Поля Сартра «Екзистенціалізм – це гуманізм» <https://surl.li/efxfxm>; Альберта Камю «Міф про Сізіфа» <https://surl.li/nlxycf>

Література базова: 1; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10

додаткова: 2; 3; 10; 14; 15; 16; 20; 32

Тема 5. Українська філософсько-історична думка

Основні поняття і категорії: «сродна праця», національна ідея, ноосфера, політична філософія, романтизм, ідея національної незалежності, філософія серця, кордоцентризм.

План

1. Зародження, основні етапи та особливості розвитку філософської думки України.
2. Вихідні ідеї та представники українського гуманізму й українських полемістів XVI ст.
3. Життя, філософська творчість та вихідні ідеї філософії Г.Сковороди.
4. Філософія української національної ідеї.
5. Українська філософія XX-XXI ст.

Питання для обговорення

1. Які основні періоди в розвитку філософської думки в Україні?
2. Проаналізуйте основні риси філософських пошуків у Київській Русі. Чому становлення української філософської традиції пов'язують з прийняттям християнства?
3. Яке значення Острозького культурно-освітнього центру в історії філософської думки?
4. Хто в українській філософії відомий як "український Сократ"? Означте основні риси його філософських ідей.
5. Розкрийте сутність діяльності Києво-Могилянської академії та її вплив на формування української філософської думки.
6. Філософсько-лінгвістична концепція О. Потебні: взаємозв'язок між мовою та мисленням у формуванні світогляду.
7. Які основні аспекти теорії ноосферогенезу Володимир Вернадського і як вони впливають на сучасне розуміння людської діяльності?
8. Як Памфіл Юркевич і Дмитро Чижевський трактували поняття «філософії серця» в контексті внутрішнього світу людини?
9. Розкрийте ідеї державотворення та філософії історії В'ячеслава Липинського.

Література базова: 6; 8; 9; 10

додаткова: 7; 8; 18; 22; 23; 27; 28

Тема 6. Філософське розуміння світу

Основні поняття і категорії: онтологія, метафізика, буття, небуття, суще, світ, дійсність, картина світу, матерія, субстанція, акциденція, атрибут, ідея, ідеалізм, існування, матерія, матеріалізм, мислення, можливе, ноумен, об'єктивна діалектика, об'єктивна реальність, природа, свідомість, соліпсизм, сутність, феномен, універсум, рух, спокій, розвиток, прогрес, простір, час, дуалізм, монізм, плюралізм, детермінізм, діалектика, догматизм, суперечність, закони та категорії діалектики, синергетика.

План

1. Буття як основна категорія філософії. Основні сфери і протиріччя буття.
2. Філософські категорії як інструмент пізнання світу.
3. Проблема єдності та багатоманітності світу. Поняття субстанції та матерії.
4. Просторово-часові характеристики світу: наукові та філософські підходи.
5. Діалектичний метод в онтології: критичне осмислення.

Питання для обговорення

1. Проблема буття в історико-філософській думці. Прокоментуйте основні концепції буття.
2. Як співвідносяться поняття «буття» і «небуття» в філософських системах різних епох?
3. Поясніть категорії можливого та дійсного світів. Чи існують відмінності між фізичним, біологічним і соціальним часом?
4. Яке філософське тлумачення віртуальної реальності, і як вона впливає на наше розуміння світу?
5. Яким чином синергетичний підхід розкриває нові можливості для розуміння складних систем та їх взаємодії в філософії?
6. Охарактеризуйте основні категорії, закони та принципи діалектики.
7. Як філософія трактує єдність матерії, руху, простору та часу?
8. Проаналізуйте проблема прогресу в сучасній філософії.
9. Означте особливість синергетичного підходу до розуміння світу.

10. Окресліть специфіку розуміння тілесності як онтологічного концепту людини.
11. Проаналізуйте еволюцію онтологічної природи грошей як феномену культури.
12. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Зигмунда Фрейда «По той бік принципу задоволення. Я і Воно»; <https://surl.li/acsbmd>

Література базова: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 10

додаткова: 1; 3; 10; 15

Модуль 2. Філософія в сучасному світі: напрями, тенденції, перспективи

Тема 7: Духовні виміри людського буття

Основні поняття і категорії: дух, душа, духовність, тип духовності, свідомість, спілкування, мова, ідеальне, інформація, цілепокладання, творчість, свідоме, несвідоме, надсвідоме, самосвідомість, психіка, предметність, цілісність, діяльність, ментальність, національна самосвідомість.

План

1. Проблеми духу, душі, духовності та свідомості у філософській думці.
2. Сутнісний зміст свідомості: її властивості, структура та функції.
3. Самосвідомість: сутність, форми, рівні.
4. Кордоцентризм як проявлення духовності в українській філософській думці.

Питання для обговорення

1. Яким чином співвідносяться поняття «дух», «душа» та «духовність» у філософському контексті?
2. Що таке свідомість і які її основні властивості?
3. У чому полягає ідеальність свідомості?
4. Охарактеризуйте структуру і функції свідомості.
5. Що таке самосвідомість, яка її структура та роль у взаємодії людини і світу?
6. У чому полягає філософський смисл вчення про несвідоме?
7. Розкрийте зміст поняття «колективного несвідомого».
8. Означте сутність та структуру духовного життя суспільства.

9. Що таке національна свідомість і людська гідність?
10. Що являє собою традиція кордоцентризму в українській філософії?
11. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Віктора Франкла «Сказати життю “Так!” Психолог у концтаборі»
<https://surl.li/adjjlm>
Література базова: 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10
додаткова: 3; 5; 11; 15; 28

Тема 8. Пізнання як філософська проблема

Основні поняття і категорії: пізнання, гносеологія, епістемологія, види пізнання, досвід, знання, гносеологічний оптимізм, агностицизм, логіка, інтуїція, скептицизм, релятивізм, догматизм, істина, заблудження, науковий метод, методологія, парадигма, практика, наукова теорія, наукова картина світу.

План

1. Пізнання як предмет філософського аналізу: основні підходи та концепції.
2. Пізнавальний процес і теорія істини.
3. Наукове пізнання та наука: специфіка, форми, методи, методологія та виклики сучасності.
4. Творчість як конструктивний принцип пізнання. Інтуїція.

Питання для обговорення

1. Які основні підходи та концепції визначають пізнання як філософську проблему?
2. Як наше знання відображає реальність? Охарактеризуйте види пізнання, рівні та форми.
3. Розкрийте основні концепції істини.
4. Чому заблудження є постійним супутником істини в процесі пізнання? Які функції виконує практика в процесі пізнання?
5. Які специфічні форми, методи та методологія наукового пізнання?
6. Означте особливості діалектики та синергетики в науковому пізнанні.
7. Яку роль відіграє творчість як конструктивний принцип пізнання?
8. Як інтуїція впливає на пізнавальний процес у філософії?

9. Чи можна оцінювати науку з погляду норм моралі?
10. Означте гносеологічні проблеми штучного інтелекту.
11. Філософське есе або ж власна анотація до твору: Фрідріха Ніцше «Так казав Заратустра».

Література базова: 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 12

додаткова: 1; 3; 10; 11; 15; 25; 26

Тема 9: Людина як проблема філософії

Основні поняття і категорії: людина, сутність, існування, екзистенція, антропосоціогенез, соціум, суспільство, спів-буття, онтологія людини, індивід, індивідуальність, особа, особистість, маса, соціалізація, свобода, вибір, необхідність, відповідальність, творчість, відчуження, абсурд, погранична ситуація, безсмертя, сенс життя.

План

1. Розкрийте проблему багатовимірності людського буття та співвідношення біологічного і соціального в людині.
2. Буття людини як буття можливостей. Есенційний та екзистенційний підходи до розуміння людини.
3. Проблема достотності людського буття. Сутність відчуження, форми його вияву та шляхи подолання.
4. Проблема сенсу життя і способи його філософського осмислення.
5. Філософське осмислення буття людини як спів-буття: проблема свободи, творчості, комунікативності.

Питання для обговорення

1. Як можна розглядати багатовимірність людського буття через призму взаємодії біологічного та соціального аспектів існування людини?
2. В чому відмінність есенційного та екзистенційного підходів до тлумачення сутності людини?
3. Яким чином філософія осмислює сенс життя, окреслить основні підходи.
4. Проаналізуйте тотальність відчуження у буттєвості людини й проблему самотності та шляхи подолання.

5. В чому виявляється зміст проблема достотності людського буття?
6. Як філософія трактує спів-буття як сутність людського існування, зокрема через призму свободи, творчості та комунікативності?
7. Проаналізуйте суспільний характер людського буття: індивідуальне та соціальне в людському бутті. Як співвідносяться поняття «особа», «особистість», «індивід» та «індивідуальність» в концепті людини.
8. Збереження сенсу життя під час війни.
9. Проаналізуйте уривок із праці Еріха Фромма Інстинкти та людські пристрасті // Фромм Е. Анатомія людської деструктивності <https://surl.li/iwsgmk> сформууйте власний відгук щодо піднятих автором проблем.

Література базова: 2; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 11

додаткова: 12; 15; 17; 18; 20; 26; 27

Тема 10. Соціальне буття: філософський аналіз

Основні поняття і категорії: соціальна філософія, суспільство, суспільно-економічна формація, цивілізація, теорія культурно-історичних типів, держава, громадянське суспільство, етнос, народ, нація, свобода.

План

1. Поняття суспільства і суспільного буття. Концептуальні підходи до вивчення суспільства.
2. Суспільство як цілісна система.
3. Концепції індустріального і постіндустріального, технотронного та інформаційного суспільства.
4. Цифрова реальності та цифрова ідентичність людини.
5. Глобальні виклики цивілізації: турбулентність світового порядку.

Питання для обговорення

1. Які існують підходи до тлумачення суспільства? Що являє собою суспільство як цілісна система?
2. Якими є структура та функції соціальних інститутів?
3. Чи є прогрес критерієм оцінки розвитку цивілізації?

4. Філософське осягнення економічної сфери життєдіяльності суспільства.
5. Як цифрова реальність та цифрова ідентичність впливають на самоусвідомлення людини та її взаємодію зі світом?
6. Розкрийте зміст поняття «громадянське суспільство» та співвідношення «політика» й «ідеологія».
2. Проаналізуйте проблему технократизму та гуманізації техніки.
3. Як філософське знання сприяє розумінню сутності, цілей та цінностей економічної діяльності людини та суспільства?
4. Означте види сучасної дезінформації (фейки, пропаганда, конспіративні теорії).
5. Філософія кіберпростору: новий етап соціальної організації.
6. Україна в умовах сучасних викликів та загроз.
7. Проаналізуйте працю Мішеля Фуко «Наглядати та карати. Народження в'язниці» дайте власний відгук щодо елементів пенітенціарної системи та проблематики сучасного дисциплінарного суспільства.

Література базова: 2; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 12

додаткова: 2; 4; 10; 12; 14; 17; 19; 21; 24

Тема 11. Ідентичність у цифрову епоху: філософський та психологічний аналіз

Основні поняття і категорії: ідентичність, самоідентифікація, цифрова ідентичність, онлайн-персона, аватар, самопрезентація, автентичність, симулякри, цифровізація, імерсивні технології, мережеве суспільство, ехо-камера, трансгуманізм, постлюдина, штучний інтелект.

План

1. Філософські концепції ідентичності: від есенціалізму до конструктивізму.
2. Інформаційне суспільство та мережева логіка комунікації (Д. Белл, Е. Тоффлер, М. Кастельс).
3. Цифрова ідентичність: самопрезентація та конструювання Я в онлайн-просторі.
4. Симулякри та гіперреальність (Ж. Бодріяр): психологічні наслідки розмивання межі між реальним і віртуальним.

5. Майбутнє ідентичності: трансгуманізм, штучний інтелект та постлюдина.

Питання для обговорення

1. Як еволюціонувало філософське розуміння ідентичності від концепції тотожності свідомості Дж. Локка до постмодерних уявлень про множинну, плинну ідентичність? Які імплікації це має для психологічної науки?
2. У чому сутність концепції «мережевого суспільства» М. Кастельса? Як мережева структура комунікації трансформує процеси соціалізації та формування ідентичності?
3. Що таке цифрова ідентичність? Як співвідносяться реальне Я, ідеальне Я та онлайн-персона? Які психологічні ризики породжує їх дисонанс?
4. Як «драматургія самопрезентації» І. Гофмана проявляється в контексті соціальних мереж? Яким чином цифрові платформи посилюють перформативність ідентичності?
5. У чому полягає сутність концепції симулякрів Ж. Бодріара? Як існування у світі «копій без оригіналу» впливає на переживання автентичності та психічне благополуччя?
6. Що таке «ехо-камери» та «фільтрувальні бульбашки»? Яку роль відіграють алгоритми соціальних мереж у формуванні світогляду, групової ідентичності та соціальної поляризації?
7. Які основні прояви техностресу в сучасному суспільстві? Як інформаційне перевантаження, номофобія та FOMO впливають на психологічну адаптацію особистості?
8. «Симулякри навколо нас»: наведіть 5 прикладів симулякрів із сучасного медіапростору (реклама, політика, соціальні мережі). Сформуйте власний відгук щодо піднятих автором проблем.
9. «Моя наративна ідентичність»: напишіть коротку автобіографію (1 сторінка), а потім проаналізуйте: які події ви обрали як ключові? Який «сюжет» вашого життя? Як ви конструюєте власну ідентичність через наратив?
10. Діалог з ШІ про ідентичність»: проведіть бесіду з Chat GPT на тему «Чи маєш ти ідентичність?» Проаналізуйте відповіді з філософської точки зору.

11. На основі аналізу Частини III «Homo Sapiens втрачає контроль» праці Ю.Н. Харарі «Homo Deus» розкрийте філософсько-антропологічні наслідки трансформації людської ідентичності та сформулюйте власну аргументовану позицію щодо перспектив постлюдського майбутнього (обсяг 2–3 сторінки). Харарі Ю. Н. Homo Deus. Людина божественна: За лаштунками майбутнього / пер. з англ. О. Дем'янчук. Київ: BookChef, 2018. 512 с.

Література базова: 2; 3; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 12

додаткова: 4; 13; 15; 18; 19; 26; 28; 33; 34

Тема 12. Філософське вчення про цінності

Основні поняття і категорії: аксіологія, цінність, концепції цінностей, соціальні цінності, ідеал, цінності-цілі, цінності-засоби, сенс життя, благо, добро, зло, довіра, істина, краса, здоров'я, користь, справедливість, відповідальність, співпричетність, патріотизм, гідність, любов, дружба, святість, щастя.

План

1. Філософія цінностей: значущість універсальних принципів.
2. Свобода як умова буття цінностей.
3. Добро як утвердження людського в людині.
4. Краса як цінність: об'єктивістські та суб'єктивістські підходи.
5. Щастя як органічний вияв екзистенції людини.
6. Філософія життєстійкості.

Питання для обговорення

1. Яку роль відіграють універсальні принципи у філософії цінностей?
2. Обґрунтуйте, чи можлива реалізація цінностей без свободи?
3. У чому полягає сутність блага та добра як засадничих людських цінностей?
4. У чому полягає сенс і мета людського життя? Яка роль істини, добра і краси у процесі самовизначення особистості?
5. Краса як об'єктивна категорія та її залежність від суб'єктивного сприйняття.
6. У чому філософський сенс любові як ціннісного орієнтиру?

7. Як визначається багатство у філософсько-економічному вимірі? Чи є воно виключно матеріальною категорією?
8. Як змінюється система цінностей у кризові періоди, зокрема під час війни?
9. Як філософія життєстійкості допомагає зберігати людяність у кризових умовах?
10. У чому полягає взаємозв'язок життя та вітальності у філософському розумінні?
11. Познайомтесь з працею Йогана Гейзинга «Homo Ludens» означте основні аспекти його філософії гри. <https://surl.li/cagfor>
Література базова: 2; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11
додаткова: 16; 18; 20; 24; 26; 27

Тема 13. Особистість як предмет психологічного дослідження

Основні поняття і категорії: особистість, індивід, індивідуальність, персона, самість, свідомість, несвідоме, колективне несвідоме, архетип, самоактуалізація, самосвідомість, ідентичність, автентичність, буття-у-світі, свобода, вибір, відповідальність, тривога, відчуження, сенс життя, логотерапія, резильєнтність, особистісне зростання, екзистенційна криза, гуманістична філософія.

План

1. Філософські концепції особистості: від есенціалізму до екзистенціалізму.
2. Філософські засади основних психологічних теорій особистості (психоаналітична, гуманістична, екзистенційна).
3. Самосвідомість та Я-концепція як основа особистісного розвитку.
4. Автентичність особистості: філософський та психологічний виміри.
5. Особистість в умовах кризи: філософсько-психологічний аналіз резильєнтності та посттравматичного зростання.

Питання для обговорення

1. Як співвідносяться поняття «індивід», «індивідуальність», «особа» та «особистість» у філософському та психологічному дискурсах?

2. У чому полягає відмінність між есенційним («сутність передусе існуванню») та екзистенційним («існування передусе сутності») підходами до розуміння особистості? Які наслідки це має для психологічної практики?
3. Як філософські ідеї Ф. Ніцше, А. Шопенгауера та С. К'єркегора вплинули на становлення психоаналітичної теорії особистості З. Фрейда?
4. Розкрийте філософські засади гуманістичної психології. Як концепція самоактуалізації А. Маслоу співвідноситься з ідеями екзистенційної філософії?
5. У чому полягає сутність поняття «автентичність» у філософії М. Гайдеггера та як воно трансформується в екзистенційній психотерапії (Р. Мей, І. Ялом)?
6. Проаналізуйте феноменологічні та екзистенційні засади гуманістичної психології К. Роджерса. Як філософія автентичності вплинула на розуміння особистісного зростання?
7. Як В. Франкл обґрунтовує тезу про те, що «прагнення до сенсу» є первинною мотиваційною силою особистості? Яке значення логотерапії для розуміння особистісної стійкості?
8. Розкрийте філософсько-психологічний зміст поняття «резильєнтність». Як людина зберігає цілісність особистості в умовах екстремальних випробувань?
9. Що таке «посттравматичне зростання» і як воно співвідноситься з екзистенційними уявленнями про кризу як можливість для розвитку?
10. Як зберегти автентичність та особистісну цілісність в умовах війни? Проаналізуйте цю проблему з позицій екзистенційної філософії та психології.
11. Філософське есе або власна анотація до твору: Віктора Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу» <https://surl.li/adjjlm> - розкрийте, як досвід концтабору вплинув на формування логотерапевтичної концепції особистості та її здатності знаходити сенс у будь-яких обставинах.

Література базова: 3; 5; 6; 8; 11

додаткова: 6; 13; 19; 24; 25; 26; 27; 28

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		денна	заочна
1.	Філософія психології: предмет, проблеми та методологічні засади	8	7
2.	Концепція душі та свідомості в історії філософії: від античності до сучасності.	8	7
3.	Психофізична проблема та філософські засади природничо-наукової психології.	8	7
4.	Феноменологія та екзистенціалізм як методологія гуманістичної й екзистенційної психотерапії	8	7
5.	Українська філософська традиція: кордоцентризм та «філософія серця» як ресурс психології емоцій.	8	6
6.	Філософія життя, психоаналіз, персоналізм: переосмислення відносин людини і світу	8	6
7.	Філософська антропологія: свобода, воля, духовність та трансцендентні виміри людського буття	8	6
8.	Філософія пізнання та когнітивна психологія: раціональність, інтуїція, творчість	7	6
9.	Проблема свободи, вибору та відповідальності: екзистенційна філософія і психологія особистості	7	6
10.	Соціальна філософія та психологія спільноти: комунікація, ідентичність, колективна травма	7	6
11.	Філософія техніки та психологія цифрової епохи: ідентичність, віртуальність, трансгуманізм	7	6

12.	Аксіологія та філософія сенсу життя: моральні цінності, щастя, від епікуреїзму до позитивної психології.	7	6
13.	Філософські засади психологічної допомоги особистості в умовах екзистенційної кризи.	7	6
	Всього	98	82

6. Методи оцінювання знань

Модульна форма контролю включає в себе наступні форми робіт та оціночні бали за їх виконання

№№ з.п	Види навчальної діяльності	Оціночні бали
1.	Відвідування лекційних занять	1 б. за 2 год.
2.	Вирішення тестових завдань	1 б. за 1 завд.
3.	Доповідь на практичному занятті	3 б.
4.	Участь у дискусії під час практичному заняття	2 б.
5.	Постановка проблемних запитань	1 б.
6.	Виконання творчого індивідуального завдання	3б.
7.	П'ятихвилинка з основних понять до теми	2 б.
8.	Підбірка відеоматеріалів (художніх, документальних фільмів та відеороликів) на історико-релігійну тематику з анотацією	2б.з 1 тему
9.	Участь у конкурсі студентських наукових робіт	10 б.
10.	Участь у олімпіаді або в засіданні круглого столу	3 б.
	Підготовка інтелектуального проекту-есе по проблемі	5 б.

	Огляд літератури та дослідників по темах курсу	26. за 1 тему
13.	Підготовка мультимедійних презентацій, відео- або скрайб-презентації до теми курсу	3 б.
14.	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції	5 б.
15.	Виступ з доповіддю на студентській науковій конференції в іншому вузі	6 б.
16.	Призове місце в олімпіаді чи конференції	5 б.
17.	Участь у громадських заходах, приурочених етичній тематиці сьогодення.	3 б.
18.	Участь у роботі студентського наукового Філософського гуртка	5 б.
19.	За якісне ставлення до вивчення дисципліни	1– 3 б.

6.1. Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та СРС				Дода- ткові	Іспит	Су- ма
T1 - T7	Модуль 1	T8 - T13	Модуль 2		40	100
4x7	20	4x6	20	8		

6.2 Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		

35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Методичне забезпечення

06-07-157S Коберська, Т. А. Силабус навчальної дисципліни «Філософія» для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр», які навчаються за освітньо-професійною програмою «Психологія» за спеціальністю 053 Психологія. Рівне. НУВГП. 2024. 16 стор.
<http://ep3.nuwm.edu.ua/33162/1/06-07-157S.pdf>

Рекомендована література

Базова:

1. Алексюк І. Філософія мови. Традиція аналітичної філософії : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2021. С. 9–35.
2. Філософія. Природа, проблематика, класичні розділи: Хрестоматія : навч. посібник / Андрущенко В. П., Волинка Г. І., Мозгова Н. Г. та ін. ; 3-є вид. К. : Каравела, 2021. 368 с.
3. Баумейстер А. Вступ до філософських студій, або Інтелектуальні подорожі до країни філософії : наук. посіб. Київ : Мала академія Наук України, 2017. 237 с.
4. Дахній А. Нариси історії західної філософії. Львів : Вид. ЛНУ імені Івана Франка 2021. 448 с.
5. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство : підручник / Лозовий В., Требін М., Горlach М. та ін. К. : Центр навчальної літератури, 2020. 1028 с.
6. Петрушенко В. Філософія. Вступ до курсу. Історія світової та української філософії. Фундаментальні проблеми сучасної філософії. Львів : Львівська політехніка, 2016. 504 с.

7. Філософія : навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук.ред. проф. В. С. Бліхара. Львів : ПП «Арал», 2018. 184 с.
8. Філософія : підруч. для студентів ВНЗ / Л. В. Губерський та ін. ; вид. 2-ге, перероб. і допов. Харків : Фоліо, 2018. 620 с.
9. Філософія : підручник / Бичко І. В., Бойченко І. В., Табачковський В. Г. та ін. К. : Центр навч. літер., 2019. 648 с.
10. Філософія : підручник / М. Фюрст, Ю. Тринкс пер. з нім. В. Кебулдзе ; Вид. 2-е. Київ : Дух і Літера, 2019. 536 с.
11. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту / 4-ге вид., випр. і допов. К. : КНТ, 2022. 405 с.
12. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана. Філософія : підруч., Львів : Місіонер, 2020. 784 с.

Додаткова:

1. Аристотель Категорії. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 88–98.
2. Белл Д. Настання постіндустріального суспільства. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 419–431.
3. Гадамер Г.-Г. Мова як горизонт герменевтичної онтології *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 377–390.
4. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 432–443.
5. Гегель Г. В. Ф. Наука логіки. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 99–112.
6. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. К., 1994. URL:<http://surl.li/ndfui>
7. Гордер Ю. Світ Софії. Роман про історію філософії. Львів, 1997. 536 с.

8. Горбач Н. Я. Специфіка української філософії. Л. : Каменяр, 2006. 215 с.
9. Горський В. С. Історія української філософії : навч. посіб. К. : Наукова думка, 2010. 287 с. URL: <http://surl.li/fubsf>
10. Еко Умберто. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Історія. Філософія. Наука і техніка. Фоліо, 2020. 528 с.
11. Ескізи про мудрість. Від міфу до істини : навч. посіб. / Л. В. Губерський, В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. К. : ВПЦ «Київський університет», 2019. С. 11–26.
12. Кант І. Критика чистого розуму. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 11 –122.
13. Кассирер Е. Дослідження людини. Вступ до філософії культури. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 174–186.
14. Кримський С. Б. Філософія – авантюра духу чи літургія смислу? *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 15 – 27.
15. Ліотар Ж.-Ф. Постмодерністська ситуація. *Після філософії: кінець чи трансформація?* К., 2000. С. 71–90.
16. Лютий Т., Пригоди філософських ідей Західного світу. К. : Темпора, 2019. 379 с.
17. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. К., 1993. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printitzip.php?tid=3781>
18. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 457–469.
19. Попович М. Філософія свободи (Великий науковий проєкт). Харків : Фоліо, 2018, 524 с.
20. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду. К., 2001. URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous.htm>
21. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – це гуманізм. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред.

- акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 206–216.
22. Семенюк М., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки : підручник. Львів, 2017. 183 с.
 23. Сковорода Г. Кольцо. Дружеский розговор о душевном мире. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 124–131.
 24. Скринник М. Історико-філософський контекст становлення української ідентичності. Львів, 2018. 214 с.
 25. Соціальна філософія: хрестоматія : навч. посіб. / упоряд. М. Ю. Голянич, Ю. М. Москаленко. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2019. С. 31–52.
 26. Тегмарк Марк. Життя 3.0. Доба штучного інтелекту / пер. З. Корабліної. Наш формат, 2019. 432 с.
 27. Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії: проблема людини та її меж. *Вступ до філософської антропології як метаантропології* : навч. посіб. зі словником / 4-те вид. перероб. і допов. К. : КНТ, 2016. С. 221 – 255.
 28. Юркевич П. Серце і його значення в духовному житті людини за вченням слова Божого. *Хроніка*, 2000. № 39-40. С. 563–586.
 29. Яковенко Б. В. Що таке філософія? (Вступ до трансценденталізму). *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 28–34.
 30. Ярмусь С. Кордоцентризм - підстава української духовності та філософії. УВУ. Мюнхен, 1988. С. 402–415.
 31. Ясперс К. Філософська віра. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб.; за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2012. С. 35–49.
 32. Koberaska T., Sarnavska O., Yakovyshyna T., Kachmar O., Sherman M., Shadiuk T. The Influence of the Culture of the Third Information Revolution on the Formation of Personality in the M. Serres Philosophical Discourse. *Postmodern Openings*, 2021. 12(1), March. P. 241–253. <https://doi.org/10.18662/po/12.1/257>
 33. Koberaska T., Zaluzhna A., Zoshchuk N., Melnichuk M., Kovtun O. Philosophical and pedagogical understanding of mythological

- approaches of theomachia in video games as liter. *Modern Science*, №3, 2022. 11 p. URL: <http://surl.li/ldqfb>
34. Harari Y. N. *Sapiens: A Brief History of Humankind*. London : Vintage Books, 2015. 498 p.
35. Baker G. *Questioning: A New History of Western Philosophy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2023. 288 p.

Інформаційні ресурси

1. Internet Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://iep.utm.edu/>
2. Oxford University Press Philosophy. URL: <https://www.oup.com/academic/disciplines/philosophy>
3. Philosophy Now. URL: <https://philosophynow.org/>
4. Philosophy Talk. URL: <https://www.philosophytalk.org/>
5. Stanford Encyclopedia of Philosophy. URL: <https://plato.stanford.edu/>
6. The Partially Examined Life. URL: <https://partiallyexaminedlife.com/>
7. Інститут філософії імені Григорія Сковороди. URL: <https://ipl.org.ua/>
8. Підручники з філософії онлайн. URL: <https://pidru4niki.com/filosofiya/>
9. Українська асоціація філософії. URL: <http://philosophy.org.ua>